



Tillgänglighet och sysselsättning för personer med funktionshinder

Ett handikappolitiskt manifest från folkpartiet liberalerna

Augusti 2006



Folkpartiet

- Om ett kroppsorgan, som inte fungerar, blir till hinder eller ej, avgörs av hur samhället i stort och smått är uppbyggt. Handikappolitiken ska syfta till att minimera de negativa effekterna av funktionshinder.
- Det som vi länge varnat för står nu klart: Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken har havererat. Sverige kommer inte att vara handikappanpassat till 2010, ens på det begränsade sätt som planen utlovade. Nu krävs nya grepp – både stimulanser och lagskärpningar - i tillgänglighetsarbetet.
- Också när det gäller det andra området inom handikappolitiken som bör prioriteras – sysselsättning för funktionshindrade – är läget alarmerande. Färska siffror visar att utvecklingen går åt fel håll. När sysselsättningen i stort går upp sjunker den bland personer med funktionshinder!

Sammanfattning

- **Inför ett statsbidrag om 500 miljoner kronor årligen för att stimulera fastighetsägare och andra att öka tillgängligheten för funktionshindrade. De fyra återstående åren av den tioåriga handikapplanen från år 2000 måste utnyttjas maximalt för att så mycket som möjligt av målet om handikappanpassning ska nås.**
- **Parallellt med att stimulansbidrag görs tillgängliga ska lagen skärpas. Med ikraftträdande den 1 januari 2011 ska en lag stiftas, som definierar ett antal brister i tillgängligheten som diskriminering. Att dömas för sådan diskriminering ska vara förenat med dryga böter.**
- **Sätt upp tydliga mål för funktionshindrades sysselsättning. Minst 3.500 fler handikappade ska få jobb varje år. Det kräver ett antal åtgärder. Den nyss nämnda tillgänglighetsatsningen underlättar. Men det behövs fler åtgärder.**
- **Avskaffa ”medfinansieringen”. Den ökar arbetsgivarnas benägenhet att välja bort funktionshindrade.**
- **Låt privata arbetsförmedlingar tjäna pengar på att ordna jobb åt handikappade.**
- **Underlätta för både funktionshindrade och tilltänkta arbetsgivare genom att i en ”jobbcheck” tydligt ange vilka bidrag (lönebidrag, bidrag till lokalanpassning, utbildning m.m.) en person med funktionshinder/arbetsgivare kan få vid en anställning.**
- **Arbetet med handikappanpassning av skolor måste drivas på.**
- **Fler lönebidragsanställningar.**
- **Inkludera successivt personer med psykiska funktionshinder i den sysselsättningsgaranti som finns i handikaplagstiftningen (LSS).**

Inledning

Drömmen om ett samhälle för alla måste hållas levande. Även om vi måste använda begrepp som handikapp och funktionshinder för att kunna kommunicera, måste själva utgångspunkten vara att det går att bygga ett samhälle där innebörden av de begreppen är radikalt förändrad. En blind saknar en kroppsfunction som de flesta har, men avsaknaden blir ett hinder först när samhället är byggt så att seende är nödvändigt för att den blinde ska kunna leva det liv han eller hon vill.

Delaktighet för personer med funktionshinder handlar om mänskliga rättigheter. I en långsiktig vision behövs ingen handikappolitik, för det är en självklarhet att bygga ett samhälle för alla. Men dit är det långt kvar. Under kommande år behövs ett mycket omfattande och målmedvetet arbete för att minimera de negativa effekterna av funktionshinder.

Under de år som folkpartiet styrde Socialdepartementet infördes ett tydligt rättighetsperspektiv främst genom reformen om personlig assistans. Men under åren därefter har rätten till personlig assistent inskränkts och kostnadsansvaret förändrats på ett sätt som gjort många kommuner avogt inställda till handikappinsatser. Positiva förhoppningar väcktes dock när den nationella handlingsplanen ”Från patient till medborgare” antogs år 2000. I den ställdes bland annat ett antal mål upp för ökad tillgänglighet till år 2010, som att all kollektivtrafik ska vara tillgänglig och att enkla anpassningar, som ramper och avfasade trottoarkanter ska vara ordnade.

Tyvärr står det nu klart att målen inte kommer att nås med dagens takt på tillgänglighetsarbetet. Boverket och flera kommuner konstaterar att arbetet med de enkla anpassningarna långt ifrån har nått halvvägs. Runt om i landet köps otillgängliga bussar och tåg in, som kommer att användas långt efter 2010. Inte ens Regeringskansliet, med statsministern som ansvarig chef, hade en plan för tillgängligheten när halva genomförandetiden gått ut.

Sysselsättningsgraden bland funktionshindrade är för låg. Aktuell arbetsmarknadsstatistik visar att utvecklingen går åt fel håll. Trots att jobben totalt sett ökat något i samhället har funktionshindrades svårigheter att få arbete ökat.

Utredningsinstitutet Handu utförde 2005 en levnadsnivåundersökning bland personer med några olika former av funktionshinder. Resultatet är nedslående. Tiotusentals personer saknar hjälpmedel som de skulle behöva för att de inte har råd. Människor nekas hjälpmedel för att de har personlig assistans. Närmare hälften av dem som är i behov av en individuell rehabiliteringsplan har inte fått någon alls eller har fått en plan som de inte är nöjda med. Många har låga inkomster, särskilt många av kvinnorna.

Nästan en tiondel har under det senaste året varit utsatta för att någon sagt tillmälen eller okvädingsord, drivit med dem, hotat dem eller på något annat sätt förolämpat dem på grund av deras funktionsnedsättning. En betydligt större andel än den övriga befolkningen har också varit utsatt för våld.

För folkpartiet är det ett anständighetskrav att föra en politik som omfattar alla – att inte ge upp arbetet med att göra samhället tillgängligt. Det är bakgrunden till vårt manifest.

Uppsala 14 augusti 2006

Lars Leijonborg, partiledare (fp) och Erik Ullenhag, vårdtalesman (fp)

P.S Grunden för detta manifest är ett handikappolitiskt program som tagits fram av Erik Ullenhag (ordf.), Kerstin Heinemann, Linnéa Darell, Per Frykman, Oskar Krantz och Andreas Bergström (sekr.). D.S.

Tydliga mål om fler i arbete och sysselsättning

Enligt en definition har en miljon svenskar någon form av funktionshinder. Av dem har sex av tio nedsatt arbetsförmåga. Om denna grupp hade samma sysselsättningsgrad som befolkningen i övrigt skulle, enligt Handikappombudsmannen, 140 000 fler personer vara sysselsatta. Medan länder som Storbritannien och Sydafrika fokuserar på att personer med funktionshinder ska kunna komma in på arbetsmarknaden visar Sverige tydliga tendenser att välja bort den här gruppen. De senaste åren har deras möjligheter att få eller att behålla ett jobb försämrats. När finansminister Pär Nuder tillsatte en arbetsgrupp med uppdrag att få fler i arbete räknades personer med funktionshinder inte in i målgruppen.

Vi vill i likhet med Danmark formulera tydliga mål för att fler personer med funktionshinder ska kunna arbeta och försörja sig själva.

- Varje år ska 3 500 personer med funktionshinder få ett varaktigt arbete
- Antalet arbetsplatser där det finns någon person med funktionshinder ska öka med en procent per år.

Genom att sätta upp tydliga mål ökar möjligheterna sätter vi press på systemet och på oss alla att göra arbetsmarknaden tillgänglig. För att nå målen krävs en rad åtgärder.

Jobbcheck Vi ska förenkla olika stödformer med en jobbcheck, som på förhand visar vilka stödformer någon har rätt till. Det underlättar både för den arbetssökande och för potentiella arbetsgivare.

”One-stop-shops” Arbetsmarknadsverket måste reformeras. Genom att släppa in privata arbetsförmedlingar som specialiserar sig på olika grupper och branscher, och låta den arbetssökande välja arbetsförmedling fritt, ökar möjligheten att få den hjälp som behövs. För den som behöver mer sammansatt hjälp ska ”one-stop-shops” skapas som integrerar arbetsförmedling, socialtjänst och Försäkringskassa. Dessutom bör alla som behöver det få tillgång till rådgivning om stöd till arbetsplatsanpassning och liknande.

Fler lönebidragsanställningar Antalet lönebidragsanställningar ska öka. Genom systemet med jobbcheck kommer den som beviljas en lönebidragsanställning få större möjligheter att söka sig till olika arbeten på arbetsmarknaden. Det ska, till skillnad från idag, bli möjligt att få lönebidrag i en anställning som redan pågår. Det kan behövas för den som får ett funktionshinder efter en sjukdom eller en olycka.

Underlätta företagande Även personer med funktionshinder ska uppmuntras att starta egna företag. Framgångsrika entreprenörer kan vara viktiga förebilder och bidra till att motverka fördomar. Ett ökat företagande bland personer med funktionshinder ska vara ett mål för näringspolitiken. Lönebidrag och andra stöd som innebär en möjlighet att kompensera för nedsatt arbetsförmåga bör även finnas tillgängligt för personer som startar och driver eget företag.

Slopa ”medfinansieringen”. Det nya systemet där arbetsgivarna har ett stort betalningsansvar för anställda som är frånvarande på grund av sjukdom har försvårat situationen för funktionshindrade. Tendensen att välja bort personer som har någon skavank av något slag ökar. Systemet bör avvecklas.

Sysselsättningsgaranti för personer med psykiska funktionshinder I dag passiviseras personer med psykiska funktionshinder genom att de saknar daglig sysselsättning. Under nästa mandatperiod ska en sysselsättningsgaranti för denna grupp successivt börja införas. Det är oacceptabelt att varannan person med psykiskt funktionshinder helt saknar sysselsättning.

Kunskapsbank om tillgänglighet Kunskap om hur arbetsplatser görs tillgängliga ska samlas i en kunskapsbank som görs tillgänglig via Internet. Arbetsmiljöverket får i uppdrag att ta fram nödvändig kunskap och identifiera goda exempel. Handikapprevelsen kommer att bjudas in för att delta i arbetet att bygga upp kunskapsbanken.

Bristande tillgänglighet ska ses som diskriminering

Bygget av ett tillgängligt samhälle är en process som syftar till att miljöer, produkter och tjänster ska vara användbara för personer med funktionshinder. Det krävs såväl skärpt lagstiftning som användbara metoder för att mäta att utvecklingen går åt rätt håll. Det krävs också att den lagstiftning som finns idag följs, till exempel plan- och bygglagstiftningen. Det finns tydliga regler för nybyggen och större ombyggnader. Ändå byggs fortfarande otillgängliga hus, trots att vi med en åldrande befolkning får allt fler som har olika funktionshinder. Boverket har räknat ut att det kostar landets kommuner 400 miljoner kronor per år att utföra bostadsanpassningar som beror på nybyggnadsfel.

Bristande tillgänglighet ska vara förbjudet och ses som diskriminering. Lagen ska gälla myndigheter, transporter, varor och tjänster. Alla ska ha full tillgång till offentliga platser som bankomater, vallokaler och kollektivtrafik. Liknande lagstiftning finns redan i länder som Australien, Storbritannien, USA och Sydafrika. All typ av diskriminering bör vara förenad med höga skadestånd – en hög kostnad leder till att färre vågar diskriminera.

Exempelvis innebär den amerikanska lagstiftningen att en enskild som inte kan komma in på en restaurang på grund av bristande funktionshinder kan stämna restaurangägaren och få ut skadestånd. Tankegången är enkel – vi måste alla betala någon krona mer för restaurangbesöket för att alla ska kunna gå på restaurang. Den amerikanska lagstiftningen har visat sig vara effektiv.

Lagstiftningen ska till att börja med gälla situationer när det med enkla medel är möjligt att göra en verksamhet tillgänglig för alla. Lagen ska gälla från januari 2011, eftersom den nationella handikapplanen har satt 2010 som sista år för att ordna just enkla anpassningar. Diskrimineringslagstiftningen ska utgå från de krav på anpassning som ställdes i handikapplanen.

Efter 2010 måste arbetet mot diskriminering gå vidare. Ribban måste läggas högre. Även anpassningar som inte kan räknas som enkla ska inkluderas med tiden. Den amerikanska lagstiftningen är mycket detaljerad och har skärpts steg för steg, varje gång med ett eller ett par års förvarning för dem som ska anpassa sin verksamhet. Det är ett gott exempel att följa.

Kollektivtrafiken ska ingå i den diskrimineringslagstiftning vi vill införa. Trots att riksdagen fattade beslut om en tillgänglig kollektivtrafik år 1979 har inte mycket hänt – men år 2010 ska det vara klart. Från den 1 januari 2011 finns inga ursäkter, de bolag som inte har anpassat sin verksamhet ska tvingas betala skadestånd.

500 miljoner årligen för att nå målen i handlingsplanen

Tillgänglighetsarbetet har långt ifrån nått halvvägs till de mål som för sex år sedan sattes upp för 2010. Folkpartiet har visserligen stått bakom den nationella handlingsplanen, men har hela tiden hävdats att det inte räcker med målsättningar i en plan utan att staten också måste tillskjuta resurser för att målen ska kunna nås. Tyvärr har vi fått rätt – det räcker inte med en nationell plan, det behövs också resurser.

Förutom genom en diskrimineringslag vill vi få fart på arbetet med att skapa ett tillgängligt samhälle med ett statligt stimulansbidrag för tillgänglighetsåtgärder. Bidraget kan delvis vara utformat som ett ROT-avdrag för olika typer av anpassningar. Vi vill anslå en halv miljard årligen och vill alltså under den kommande mandatperioden satsa två miljarder kr på att stimulera tillgänglighetsarbetet.

Trygghet mot brott

Personer med funktionshinder är oftare än andra utsatta för hot och våld. Både svenska och utländska studier pekar på att det förekommer att kriminella väljer ut sina offer bland personer med mentala funktionshinder. De utsätts för våld, sexuella övergrepp och stölder, och ibland dras de själva in i kriminalitet. Kvinnor med psykiska svårigheter är särskilt svårt utsatta, det finns studier som pekar på att mer än 70 procent av de kvinnor som kommer i kontakt med psykiatri har utsatts för sexualiserat våld.

Många brott kommer aldrig till polisens kännedom. Förövaren är ofta någon som är närstående på ett eller annat sätt – personal i kommunens omsorg, färdtjänstchaufförer, gode män och så vidare. Tyvärr händer det då att den enda följden blir en omplacering. Kunskapen hos kommunerna om brott mot personer med funktionshinder måste öka och alla brott ska polisanmälas. Det ska ingå i polisens rutiner i fall med övergrepp på personer med mentala funktionshinder att kontakta läkare eller anhöriga för att få kunskap om hur funktionshindret fungerar, och hur ett förhör kan hållas på bästa sätt. En undersökning av handikappombudsmannen visade att en stor del av kvinnojourerna är otillgängliga – självklart bör dessa vara öppna även för personer med funktionshinder.

Ökad valfrihet för hjälpmedel

Brukare ska inte skyfflas runt mellan kommun, landsting, försäkringskassa eller arbetsförmedling då det gäller ansvar för hjälpmedel. De vårdregioner som folkpartiet vill bilda genom att slå samman landsting och försäkringskassa ska ha ansvaret för att samordna frågan.

Individen ska fritt kunna välja mellan ett brett urval av olika typer av i övrigt likvärdiga hjälpmedel, d.v.s. att om individen behöver t.ex. en rullstol så ska individen ha sista ordet i vilken modell, fabrikat, färg, form och variant som ska väljas. Det offentliga uppgift i sammanhanget är att stödja individen och hjälpa denne med information om de möjligheter som står till buds, inte att diktera.

Egenmakt genom habilitering och rehabilitering

Ett funktionshinder kan göra en person beroende av habilitering eller rehabilitering för att kunna arbeta. Tyvärr är detta en av de svaga punkterna i den svenska välfärden. Landstinget ska svara för medicinska insatser som sjukgymnastik, arbetsgivaren för anpassningar på arbetsplatsen och Försäkringskassan för samordning av insatserna. Ofta gör ingen av parterna sitt jobb. Orsakerna är de i många fall korta vårdtider som finns i dagens sjukvård och att personen med funktionshinder skyfflas mellan olika offentliga huvudmäns ansvar för rehabilitering.

Resultatet blir att individen i många fall passiviseras i onödigt hög grad. Det ger ett sämre liv för individen och högre kostnader för samhället i form av förtidspension och personlig assistans.

Ingen ska förtidspensioneras (det som numera kallas sjuk- och aktivitetsersättning) utan att alla rehabiliteringsmöjligheter är uttömda. Landstingen och Försäkringskassan ska slås samman till vårdregioner, så att samordningsproblemen försvinner. När resurserna samlas hos vårdregionerna kommer det att bli uppenbart att det är en dålig affär att förtidspensionera den som skulle ha kunnat habiliteras till arbete. Habilitering och rehabilitering ska finnas tillgängligt hela livet. Landstingen och Sjukförsäkringen ska slås ihop och ansvara för att detta fungerar. Det lönar sig för alla.

En skola för alla

Folkpartiets grundinställning är att vi måste skapa en skola där den enskilde eleven får den tid hon eller han behöver för att lära sig grunderna. För vissa elever kan särskolan och för barn med multihandikapp specialsolor vara ett alternativ, men för de allra flesta är det centralt att skolan görs tillgänglig så att personer med funktionshinder integreras i den reguljära skolan.

Nedrustningen av det ordinarie skolsystemet har lett till att fler barn med särskilda behov flyttar över till särskolan. Det kan vara föräldrarnas val, men är ofta ett val mellan två mindre lyckade lösningar. För de allra flesta ska målet vara att gå i en blandad skola. Det får inte förekomma att barn flyttas till särskola för att andra skolor vill slippa ta ansvar för elever med särskilda behov. Men de som vill och har behov av särskolan ska ha möjlighet att gå där medan de som inte vill ha den ska få den hjälp som behövs för att gå i vilken skola som helst. Föräldrarnas vilja ska respekteras i högre grad än idag.

Alla skolor ska göras tillgängliga på sikt. Kommuner och de som driver friskolor har ansvaret för att det blir verklighet, staten kan bistå med kunskap och skjuta till en del pengar genom det stimulansbidrag vi vill införa. Här gäller inte samma skarpa mål 2010 som för offentliga lokaler, utan skolorna ska göras tillgängliga vid ombyggnad och nybyggnad. Om den regeln inte ger resultat kan ett mål behöva införas längre fram. Skolorna måste också ge möjlighet för alla elever att delta i all undervisning och alla aktiviteter.